

*Bewusstsein dass alle Ihre Entschlüsse und Befehle letzten Endes auch zum Wohle des niederländischen Volkes sind, erwarten wir Ihre Befehle.*¹

Wij willen bij dit telegram (dat een merkwaardige voorgeschiedenis heeft) allereerst opmerken dat niet alleen Mussert en de meeste NSB'ers maar ook Seyss-Inquart en de meeste Duitsers er begin september van overtuigd waren dat de invasie van Engeland op handen was; al weken lang leefden zij naar die invasie toe en het is denkbaar dat dat perspectief een zekere versnelling bewerkstelligd heeft in Seyss-Inquarts besluitvorming. Bij Mussert was dat stellig het geval: straks was, zo meende hij, Engeland verslagen, dan was de oorlog ten einde, de vredesopbouw van het 'Nieuwe Europa' begon – wie zou dan in Nederland de macht krijgen? Daarover had Hitler te beslissen. Het was Mussert veel waard (hij heeft er inderdaad een hoge prijs voor moeten betalen) indien hij tijdig, d.w.z. vóór de invasie van Engeland ingezet werd, een soort voorkeurspositie bij Hitler verworven had – hij, niet Arnold Meyer, niet het Driemanschap van de Nederlandse Unie.

Is dit, van Mussert uit gezien, begrijpelijk – minder begrijpelijk is het, althans op het eerste gezicht, dat Seyss-Inquart aan dat naar voren schuiven van Mussert medewerking verleend heeft.

Dat Mussert door Seyss-Inquart als een figuur van de tweede, zo niet van de derde rang beschouwd werd ('*seine Qualitäten dürften die eines durchschnittlichen Gauleiters im Reich nicht erreichen*'), vermeldten wij al. Bovendien had de *Reichskommissar* op 26 juli in Den Haag betoogd dat een Nederlandse politieke beweging van hem geen 'machtiging' verwachten moest doch dat zij deze alleen maar kon verwerven '*dadurch . . . dass sie das niederländische Volk von der Richtigkeit ihres Weges überzeugt*.' Was Mussert daar in augustus '40 in geslaagd? Geenszins. Seyss-Inquart moet er zich integendeel bewust van zijn geweest (men denke aan de uitlating van Harster over Seyss-Inquarts zoeken naar een '*politisch gesehen grösseren Kreis*') dat Mussert een zeldzaam vermogen had om de Nederlanders die niet lid waren van de NSB, de overweldigende meerderheid dus, tegen zich in het harnas te jagen.

Is hier dus sprake van een omzwaai van Seyss-Inquart? Is hij wellicht tot die omzwaai door anderen geforceerd?

Laat ons pogen, wat zich in bezet Nederland in augustus aan politieke krachten roerde, door de ogen van Seyss-Inquart te zien. Men dient zich daarbij in te prenten dat die beoordeling zich bij de *Reichskommissar* op één vraag toespitste: in hoeverre zijn die krachten bereid of in hoeverre kunnen zij er, naar aangenomen mag worden, toe gebracht worden dat zij niet

¹ NSB, map 'dagboek van Mussert'.